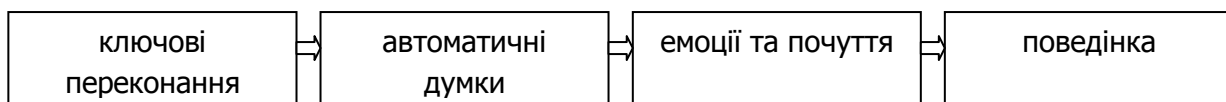

Лекція 1. Завдання курсу або ключові переконання та «знання євнуха»

Одне із ключових питань сьогодення: «Навіщо потрібно впроваджувати навчання критичного мислення в освітній процес?». Всесвітній економічний форум у Давосі регулярно складає перелік актуальних навичок, необхідних для успішної кар'єри. За останні роки критичне мислення піднялося у рейтингу цих навичок з 4 місця (навички для 2015 року) до 2 місця (навички, які будуть важливими у 2020 році). Уміння критично мислити постійно зростає в ціні. Якщо ми не будемо впроваджувати критичне мислення у навчальний процес, то наші учні будуть програвати в конкурентній боротьбі.

Для того, аби впровадити критичне мислення в школі, передовсім необхідно самому вчителю навчитися мислити критично. Недостатньо просто прочитати про процедури, навички критичного мислення, необхідно стати особистістю, яка може та вміє мислити критично, а це потребує значних зусиль з боку людини: себе змінювати важко, довго та енергетично затратно. Під час нашого курсу ми будемо працювати з нашими ключовими переконаннями, будемо змінювати їх.

Існує чотири компоненти, що обумовлюють поведінку людини. Перший – ключові переконання (наші цінності); другий – автоматичні думки; третій – емоції та почуття; четвертий – поведінка. Наші ключові переконання (цінності) обумовлюють автоматичні думки (інтерпретацію подій зовнішнього світу), у свою чергу автоматичні думки обумовлюють наші емоції та почуття (емоції відображають наше ставлення до подій, без емоцій ми не можемо діяти). Емоції умовно можна поділити на два складники: позитивні та негативні. Позитивні емоції дають нам насагу, а негативні або руйнують, або пригнічують. І останній компонент – це поведінка, тобто конкретні дії, які ми вчиняємо в класі чи навчальній аудиторії. Для того, аби пояснити поведінку будь-якої людини нам треба звернутися до розгляду усіх цих компонентів ланцюжка:

Якщо ми хочемо змінити поведінку, тобто останній компонент в цьому ланцюжку, то треба починати з ключових переконань. Змінити «вершки», не змінивши «корінці» неможливо. Основу особистості складають її ключові переконання, тобто її цінності – ті положення, в які людина вірить і вважає істинними.

Розглянемо ланцюжок «ключові переконання → автоматичні думки → емоції, почуття → поведінка» на прикладі авторитарної особистості та демократичної особистості. **Авторитарна особистість** має такі ключові переконання: навчання має базуватися на примусі, вчитель має примушувати та карати, судити і засуджувати. Такі ключові переконання будуть тягнути за собою наступні автоматичні думки: якщо учень неправильно відповідає, значить він нездара; якщо правильно, то молодець, улюбленець. Якими будуть емоції? Повна відраза того, хто помиляється, та повна підтримка та схвалення дій того, хто відповідає так, як хочеться вчителю. В решті решт матимемо поведінку рабсько-тиранічної натури: караємо, коли влада знаходиться в наших руках, і

підкорюємось, коли влада знаходиться в руках інших. Отже, ключові переконання обумовлюють нашу поведінку.

Демократичний тип особистості має інші ключові переконання: кожен може без обмежень пізнавати світ. Відповідно та автоматичні думки будуть припускати можливість іншої точки зору, її розгляду тощо. А помилка буде розглядатися не як ганьба, а як засіб, що убереже нас від марного витрачання зусиль на дії в неправильному напрямі. Відповідно емоції у демократичної особистості здебільшого позитивні, тому що все на користь. А поведінка буде поважливою до людської гідності.

Таким чином, не змінивши ключових переконань, неможливо змінити поведінку, тому реформу треба починати з освіти. Саме розгляду наших ключових переконань буде присвячений курс «Критичне мислення для освітян». Якщо ви відчуваєте в собі сили і готовність змінювати свої ключові переконання, то цей курс для вас. Якщо ні, то краще далі не продовжувати. Ключові переконання змінити непросто, це – дуже складно, це потребуватиме шалених зусиль, але наш курс і не має це на меті, ми розглядаємо його як перший крок в цьому напрямі. Як колись писав німецький психолог Дітріх Дьорнер, навчання студентів розв'язуванню складних ситуацій дали незначний ефект, бо студенти здобули «знання євнуха»: могли добре говорити про розв'язування проблем, проте не навчились доцільно діяти. Відтак, щоб наш курс не перетворився на навчання «знанням євнуха», слухачам потрібно постійно працювати над собою, а наш курс — лише перший маленький крок в цьому напрямку.